

בבא בתרא עד

משה שווערד

הקדמה

א. דבר יעקב מסכת בבא בתרא דף עג עמוד א

[ד] אמר רבה אשתעו לי נחותי ימא וכו' –

- (1) הפני שלמה מביא דברי הרמח"ל [בספר המאמרים מאמר ההגדות] שמבאר שהאגדות אין ראוי למסור אותן לכל מי שירצה, ולכן אף שנכתבו כדי שלא ישתכחו, נכתבו בדרכים נעלמים ומיני חדות שלא יוכל לעמוד עליהן אלא מי שמסרו לו המפתחות דהיינו הכללים שבהם יובנו הרמזים ויפורשו החידות. והמפתחות האלו השאירום ביד תלמידיהם שקבלום מידם וסמכו עליהם שלא ימסרום אלא לתלמידים הגונים כמותם וכן מדור לדור. ע"ש מש"כ עוד.
- (2) והמהרש"א [עד: ד"ה ודע] כתב, ודע כי יש לנו להאמין בכל הדברים האלו בפשטן ואף שהמפרשים האריכו בדרוש הזה לפי כוונתם יע"ש אין הדברים יוצאין ממשמען.
- (3) ועיין בריטב"א שכתב שחלק מהדברים היו במציאות וחלק היו חלום.

ב. דף על הדף מסכת בבא בתרא דף עג עמוד א

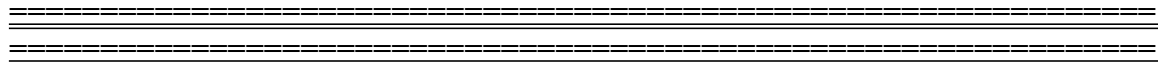
בגמ': אמר רבה אשתעו לי נחותי ימא בין גלא לגלא תלת מאה פרסי ורומא דגלא תלת מאה פרסי.

בחתם סופר (עה"ת פר' שופטים) מפרש, דגלי הים היינו גלי הגלות, כלומר, המלכויות שעומדות עלינו לכלותינו קוראות אחת לשניה, אף שלא עלה בידך להכחיד את ישראל, אולי בכל זאת אני אצליח להכחידם, והיא משיבה ואומרת, אף שהרבה מצוות נשכחו מהם, והתורה נשכחה אצלם מעט, מכל מקום מעט התורה שנשארה בידם, בזכותה לא יעזבה הקדוש ברוך הוא.

ולכך הביא המשל, שמעט חול שסביב הים, אינו נותן לים מקום לעבור ליבשה, וכן אמרו חז"ל, שהצדיקים נמשלו לחול שסביב לים, וזהו שאמר הנביא (ישעיה נא, טז), 'ואשים דברי בפיך', זהו עסק התורה, 'ובצל ידי כסיתך', אלו מעט מצוות מעשיות שנותרו שהן רק כצל מן הראשונות, המה יהיו ליסוד שיבנה המקדש.

ג. ריטב"א על בבא בתרא דף עג/ב

אווזי דשמטי גדפיהו משומנייהו. מלכות אדום וישמעאל, ועתידות לחזור לקרוא בשם ה' לימות המשיח בסופו הנשארים מהם, ומפני שגלותנו מעכב תשובתם אנו עתידין ליתן עליהם את הדין:

1. מהרש"א [חדושי אגדות] מסכת בבא בתרא דף עג עמוד ב

ואמר דהוה שקיל ומורח כו'. כי המעלה העליונה בחכמה הנאמר במשיחנו הוא שנאמר בו והריחו ביראת ה' ולא למראה וגו' ואמרינן בפרק חלק דמורה ודאין דאינו בריח ממש אבל מעלה יתירה יהיה בו כאלו יבין הדברים בריח והוא שאמרו לפי שמעלות הדיינין בו' מדות שאמר יתרו למשה ולא מצא בהן רק ג' שהן צדיקים חכמים וידועים אמר שיתר על הז' מדות יהיה במשיח ה' מדה שמינית שהיא דמורה ודאין כמ"ש בו ונחה עליו רוח ה' רוח חכמה וכינה רוח עצה וגבורה רוח דעת ויראת ה' והריחו ביראת ה' וגו' היא מדה ח' וסיים שם כי מלאה הארץ דעה כמים לים מכסים [ע"ז אמר כי זה החכם היה קרוב בחכמה למעלת משיח והוה שקיל עפרא דהיינו בן אדם שמעפר וחומר הוא קרוץ והיה מורה בו מה טבעו וכענין שאמרו גם בשאר חכמים תהי ליה בקנקניה שדימה הגוף כחומר הקנקן והחכמה במה שיש בו ...

2. בן יהודע על בבא בתרא דף עג/ב

תא ואחוי לך מתי מדבר. גם דבר זה אפשר להיות במציאות. ומה שאמר עייל טייעא תותי ברכיה כי רכיב גמלא וכו' נ"ל דלא עייל ממש אלא דרך השערה נקיט, שהוא משער אי הוה עייל טייעא כי רכיב גמלא וזקיפה רומחיה, לא הוה נגע ביה, [1] ואפשר לומר דהשערה זו לאו בדקדוק אתמר, אלא נקיט לה בלשון גוזמא על דרך מה

שאמר הכתוב [דברים א' כ"ה, ט' א'] ערים גדולות ובצורות בשמים, וכן ותבקע הארץ בקולם, [מלכים א' א' מ'], [2] ואפשר נמי לומר דלא כולהו מתי מדבר הוי ארוכים כל כך, אלא נזדמן לו אחד לפניו שהיה ארוך מאד כל כך:

3. תורת חיים על בבא בתרא דף עד/א

ועייל טייעא תותא ברכיה. לאו שהיו שוכבין שם במדבר על פני הארץ דהא במדרש קאמר שהיו חופרין קברים לעצמן ונכנסין שם ועוד דאם כן היה יורד עליהם הגשם והשלג מן השמים אלא נראה שהיו עושין לעצמן מערות גדולות כדרך שעושין למתים ושכבו שם ורבה וההוא טייעא נכנסו במערה ושם עייל טייעא תותי בירכא דחד מינייהו:

4. תוספות מסכת בבא בתרא דף עד עמוד א ד"ה וגנו אפרקיד

וגנו אפרקיד - מכאן אר"ת דאפרקיד פניו למעלה ולא כמו שפירש ר"ת בנדה (דף יד. ושם ד"ה אפרקיד) ובברכות (דף יג:) פניו למטה דאם כן לא היה יכול טייעא לרכוב תותי ברכיה.

5. שערים מצויינים בהלכה

לאכול באופן זה. וברש"י במס' סנהדרין (מה. ד"ה הפכו) משמע, דפרקדן היינו על הפנים, ועי' בתשו' שבות יעקב (ח"א סי' ה) מה שביאר בדברי רש"י שם. ועי' במס' זבחים (ה.). דריש לקיש שכב על כרסו, ומשמע דזה לא מיקרי פרקדן, וכ"כ התוס' במס' גיטין (מו. ד"ה כריסי) דדרכן היה לישכב על בטנם. ועי' מה שכתבנו שם בזה. וברמב"ם (דעות פ"ד ה"ה, קר"ש פ"ב ה"ב) כתב כשני הפירושים לחומרא, והא דאמרי' דגני אפרקיד, והרי במס' ברכות (יג:) איתא דזה מגונה, כתב בתשו' שבות יעקב (שם) דזהו דוקא כשהוא חי, אבל במת אדרבה זהו דרכו, כמש"כ בשו"ע (יו"ד סי' שסב ס"ב) דמשכיבין המת על גבו ופניו למעלה, שכן שכבו מתי מדבר. וכ"כ הרמב"ם (אבל פ"ד ה"ד) וקוברין אותו ופניו למעלה, וכתבו הכס"מ והלח"מ דמקורו מכאן. ועי'

6. ריטב"א על בבא בתרא דף עג/ב

ענין מתי מדבר דזקיפה כרעיה דחד מינייהו. בא לומר כי לא כהתה עינם והיו דומים כאדום מיין, ואע"פ שהם יושבים בהר והם עוברים בעמק כשיעור שהטייעא עובר רוכב גמל וחניתו בידו ולא היה משיג לארכובותיהם, היה עם כל זה נראה מראה פניהם אדום כל כך וכ"ש אם היו עומדים בקרוב ובשוה להם:

7. תלמוד בבלי מסכת מגילה דף ז/ב

אמר רבא מיחייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי

❖ רש"י על מגילה דף ז/ב

לאבסומי - להשתכר ביין:

❖ שו"ת משנה הלכות חלק ה סימן פג

חייב אדם לבסומי בפוריא ביין

ב) ובדבר שאלתו בלשון רש"י מגילה דף ז' חייב לבסומי בין וקשה לו וכי המצוה בין דוקא וא"א במשקה אחר הלא העיקר שישתכר, ולפום ריהטא יפה העיר דכיון דהטעם עד דלא ידע בין ארוך

המן לברוך מרדכי מאי נפ"מ באיזה אופן יבא לו ויין לאו דוקא ועיין ר"ח שם שכתב בסימא פי' שיכור ואולי כל המשקאות שהשווה מהם אסור ליכנס לביהמ"ק בכלל והכי מוכח לשון הטור שכתב בסי' תרצ"ה וצריך שישתכר עד שלא ידע וכו' ולא הוכיח בין כלל והב"י והב"ח הביאוהו ולא דייקו עליו דבמימרא דרבא בגמ' לא כתיב ישתכר אלא בסומי וצ"ל דהטור בכיון שינה מלשון הגמ' וכתב ישתכר לכלול כל משקה המשתכר.

אלא דבאמת גם הרמב"ם פ"ב ממגילה הט"ו כתב וז"ל כיצד חובת סעודה זו שיאכל בשר ויתקן סעודה נאה כפי אשר תמצא ידו ושונה יין עד שישתכר וירדם בשכרותו הרי שהזכיר יין דוקא והרדב"ז ח"א סי' תס"ב כתב בראובן שנדר שלא ישתה יין עד שיהוויר לביתו אם יתא מותר ביין של מצוה כגון קידוש היום וארבע כוסות ופורים הרי דס"ל דיון של פורים מצוה בהדי קידוש וארבע כוסות ואי נימא דיון לאו דוקא א"כ ודאי דאסור ביין פורים שהרי אפשר לו בשאר משקאות וגם ברוקה סי' רל"ז כתב מיהייב אינש לבסומי בפוריא וכו' פי' ירבה במשתה היין עכ"ל מבואר לכאורה מכל הני ראשונים דיון דוקא ולא שאר משקאות וכשיטת רש"י הנ"ל.

וחפשתי ומצאתי בגליוני הש"ס מגילה הנ"ל שכבר קדמו בתמה על לשון רש"י שכתב יין והביא דברי הרדב"ז והרוקה הנ"ל ולא הרגיש דגם הרמב"ם כתב יין דוקא והניח בצ"ע למה כתבו יין דוקא גם לא הביא לשון הטור הנ"ל. ולפמ"ש הרי כמעט רובם כתבו יין דוקא וא"כ נראה דבאמת עיקר מצוה ביין.

ונראה לומר טעם לפמ"ש הא"ר בתמיהתו היאך יחייבו חז"ל מה שנזכר בתורה ובנביאים בכמה מקומות השכרות מכשול גדול וי"ל מפני שכל הניסים שנעשו לישראל בימי אחשורוש הי' ע"י משתה נטרדה ושתי ע"י משתה ובאה אסתר במקומה וכן ענין המן ומפלתו בא ע"י משתה היין ולכן חייבו חכמים להשתכר עד כדי שיהא נזכר הנס הגדול בשתיית היין ע"ש. ולפ"ז שפיר מובן למה יין דוקא כיון דהתם הנס היתה ע"י היין ואנחנו צריכין לעשות זכר לנס דומיא לנס בשתיית היין

והתם כל המשתאות היו ביין כדכתיב במשתה היין ולכן חייבו חכמים ביין דוקא, עוד י"ל לפי דמבואר במדרש שהמן הלשין לאחשורוש על היהודים שאם יפול זבוב בכוסו הוא זורק את הזבוב ושונה היין ואם יגע המלך בכוס ישפכנו ובה שמע לו וא"כ ע"י יין בא הכל. ועוד בו שלישיה לפ"מ דאמרו ז"ל שאלו תלמידי רשב"י מפני מה נתחייבו שונאיהם של ישראל שבאותו הדור כליה והשיב מפני שנהנו מסעודתו של אותו רשע ובסעודה יין מלכות רב כיד המלך ובשר ומגדנות ותקנו ז"ל דוגמא לסעודה זו לזכור נסי ישראל.

ומעתה עכ"פ מצאנו מקור נאמן לשיטת רש"י ורמב"ם וזה נראה דעת הרוקה ורדב"ז **וודאי יש להזהר בשתיית יין דוקא למי שרוצה לקיים כמצותו כיון שיצאו הדברים מפי הני גאוני אף דבש"ע לא ביארו דיון דוקא מקום הניחו לנו להתגדר.**

8. תוספות מסכת בבא בתרא דף עד עמוד א ד"ה פסקי חדא

פסקי חדא קרנא דתכלתא - משמע הכא שיש ציצית למתים ויש לדחות שהיו נכנסין מחיים בקבר כדאמר במדרש שכל ערב תשעה באב היו הולכין כשהן חיים לתוך קבריהם והיה בת קול יוצאת ואומרת הבדלו החיים מן המתים אבל יש להביא ראיה מפרק התכלת (מנחות דף מא.) דאמר שמואל כלי קופסא חייבין בציצית ומודה שמואל בזקן כשעשאן לכבודו פירוש לתכריכים וההיא שעתא ודאי רמינן להו וכן יש במדרש למה נסמכה פרשת מקושש לפרשת ציצית לומר לך שהמתים חייבים בציצית וקשה דאמרין בפרק מי שמתו (ברכות דף יח.) רבי חייא ורבי יונתן הוו קא שקלי ואזלי בבית הקברות הוה שדיא תכילתיה דרבי יונתן אקיברא א"ל רבי חייא דלי כנפך שלא יאמרו למחר באין אצלנו ועכשיו מחרפין אותנו ואי יש למתים ציצית מאי מחרפין אותנו דקאמר וי"ל דאע"ג דיש להן ציצית מ"מ מחרפין אותם שמראין עצמן שהן חייבים והמתים פטורים כדאמר (שבת דף ל.) כיון שמת אדם נעשה חפשי מן המצות אבל קשה על המנהג שנוהגים להסיר ציצית מטליתות של מתים ואר"ת ששמע מזקני לוטי"ר לפי שציצית עדות הוא שקיים כל התורה דציצית עולה ת"ר וח' חוטינן וה' קשרים הרי תרי"ג ועכשיו שאין חשובין כל כך הרי הוא כאילו מעיד עדות שקר וה"נ דרשינן במדרש ועשו להם ציצית לדורותם לדור תם ואור"י דבימיהם היו כולן מקיימין מצות ציצית לפי שהי' לכולן טליתות של ד' כנפות ולכך היו עושין להן אף במותן אבל עתה שאין לכולן בחייהן אין לעשות כמותן אפי' מי שהיה לו בחייו שלא לכייש את מי שאין לו וכענין זה מצינו בפרק בתרא דנדה (דף עא.) בראשונה היו מטבילין כלים ע"ג נשים נדות מתות התחילו חיות מתביישות כו' ועוד דאנו סומכין על מסכת שמחות (פי"ב) דאמרין אבא שאול בן בטנית צוה את בניו קברוהו תחת מרגלותיו של אבא והטילו תכלת מאפיליוני פירוש מטליתו ויש לגרוס התירו מדקאמר מאפיליוני ורבינו חיים כהן צדק פירש דאנן קיימא לן כרבי יוחנן דאמר (נדה דף סא:) מצות בטילות לעתיד לבא וההיא דמנחות איירי אליבא דשמואל דאמר אין בטילות ולכך צריך שיהא לו ציצית דעתידין צדיקים שיעמדו בלבושיהם ואם יסירו לו הציצית במותו נמצא שלעתיד יעמוד בלא ציצית והמדרש נמי אתי כשמואל וההיא דלקמן יצתה בת קול ואמרה דביתהו דרבי חנינא בן דוסא עתידה למישדא בה תכלת לצדיקים לעתיד לבא אתיא נמי כשמואל ועוד אומר ר"י דהכי פירושו דההיא שעתא ודאי רמינן להו היינו שמשמין בו ציצית ומסלקים אותו מיד להודיע

שקיים מצות ציצית לפי שהבגד חדש ולא הושם בו ציצית מעולם צריך להשים בו וכן נוהגים בארץ אשכנז להשים ציצית בטלית של מת שיהא ניכר שקיים מצות ציצית ומיד מסירין.

9. שערים מצויינים בהלכה

פסקי חדא קרנא דתכלתא דחד מינייהו. עי' בתוס' אי מלבישין ציצית למתים, או לא, ולבסוף הביאו ממס' שמחות (פי"ב) דמבואר דמסירין הציצית מטליתו, וע"ז סומכין בזמנינו. וכ"כ התוס' במס' שבת (כב. ד"ה רב אמר) דהמנהג שמסירין הציצית מן המת. וכ"כ התוס' במס' פסחים (מ:) דאנן סומכין על מס' שמחות, דבכמה דברים אנו מניחין גמרא שלנו וסומכין על הספרים החיצונים, כגון מס' שמחות ומס' סופרים, והביאו ראיה דבמס'

10. ערוך השולחן יורה דעה סימן שנא סעיף ב

...ומה שאין אנו נוהגין כן לפי שבזמן הש"ס היו כולם זהירים במצוה זו הוה לועג לרש אם לא עשו להם ציצית משא"כ עכשיו היו להיפך לועג לרש ע"ש והביאו משמחות [פי"ב] שאבא שאול צוה להתיר ציציותיו מטליתו ע"ש:

11. ערוך השולחן יורה דעה סימן שנא סעיף ג

ועכשיו המנהג הפשוט בכל תפוצות ישראל שנושאין המת בציצית וקודם שמניחים אותו בקבר נותקין ציצית אחת מהד' ציציותיו ויש שנהגו לנתוק אותה בבית קודם הוצאתו לקבורה אבל טוב יותר לנתקה קודם הקבורה ושמעתי בבירור על שני גדולי הדור אחד צוה אחד מתלמידיו שיקברו אותו בכל ציציותיו ואותו תלמיד כשהגיעו להלבשת תכריכיו חש במיעו ויצא חוץ ואותם שהלבישוהו לא ידעו מזה ונתקו אחת מהציציות כנהוג ותיכף נכנס אותו תלמיד והתחיל לצעוק ואמרו הגדולים שהיו שם שזהו אות מן השמים לבלי לשנות והשני כשהניחוהו בקבר עם כל הציציות נסתבכה אחת מהציציות ביתד שבתוך הקבר וניתקה מעצמה וראו בחוש שמן השמים גזרו כן [הראשון היה הגר"א ז"ל והשני היה החסיד מוהר"ז ז"ל מהוראדנא בעל יסוד ושורש העבודה שצוה ג"כ להניחו בכל הציציות]:

12. הגהות יעבץ מסכת בבא בתרא דף עד עמוד א

אבעי לך לממני חוטינן כו'. נ"ב ואיהו דלא מני להו. אפשר שלא היה לו אז שהות שלא היתה השיירא ממתנת לו עוד אחר שכבר שהו כל צרכם ובקשו לילך היה נחוץ להחזירם שלא יתעכב במדבר לבדו. ורבנן דקפדי עליה משום דה"ל לראות הנוול ולממנינהו מעיקרא מקמי דפסקה. להכי לא מהדר להו מידי בהא:

13. מהרש"א [חדושי אגדות] מסכת בבא בתרא דף עד עמוד א

פסקי חד קרנא כו'. לפי שקרח היה לובש טלית כולה תכלת והיה פוטר מציצית וע"כ כשראה רבב"ח ומצא בא' מהם טלית שכולה תכלת חשב שהוא קרח ולטובתו היה פוסק לו חד קרנא דהיינו חד כנף דה"ל בגד בת ג' כנפים ופוטר מציצית אבל אם לא יפסוק לו הכנף יעמוד לעתיד בטלית של ד' כנפים והרי אינה מצויצת כהלכתה לפי האמת לדעת מרע"ה דבעי ביה נמי חוט של תכלת וא"ל ההוא טייעא החכם דלמא אין זה קרח דשקלת מחז מינייהו ושמא הוא א' מעדתו שהיו ג"כ לבושי תכלת ואותן אין להם חלק לעוה"ב ודשקל מידי מינייהו לא מסתגי ליה כו' והוא מטעם שבהן נתקיים אשר נשבעתי וגו' דהיינו לפי פשוטו שלא יבוא לא"י שעליהם לא נתחרט על שבועתן ובגדיהן כגופן שהרי בגדיהן נתגדלו במדבר כחומט הזה שהבגד כגופו ואמר למאי הלכתא שהם לא הבינו דעת רבב"ח ואמרו אי לממני חוטינן דודאי קרח לא היה פוטר טליתו רק מתכלת דמלבן ודאי לא היה פוטר משום

דהיה הטלית כולה תכלת וא"כ בההוא חד קרנא של בגד תכלת של קרח לפי דעתו שהיה בו לבן ה"ל לממני החוטיין אם ג' של לבן כב"ה או ד' לבן כב"ש לפירוש התוס' שם:

14. ספר יערות דבש - חלק ראשון - דרוש ב

ואמרו בגמרא דב"ב (דף עד,) דרבב"ח חזיה למתי מדבר דהו גנו אפרקיד ודמו כמבסמין, ופי' רשב"ם כמו שתויי יין ופניהם מצוהבות, ודליא חד כרעא ורכיב טייעא אגמלא וזקיף רומחיה ולא סגיא ליה, ופסקא חדא תכלתא ולא סגי ליה ואמרינן כל בר בר חנה סכסכא, מה דעתיך אי הלכה כב"ש או כב"ה, הוי לידך למנות חוטיין וחוליות עכ"ל, והדברים בעצמותם תמוהים, אבל יובנו בהבנת קרא ירמיה באמרו (לא-כט) לא יאמרו עוד אבות אכלו בוסר ושיני בנים תקהינה כי אם איש בעונו ימות, כל אדם האוכל בוסר תקהינה שיניו. דיש להבין מה ענין בוסר דנקט קרא, ולמה לעתיד לבא, לא יענשו בנים בגין אבות, אבל כי בלאו הכי יש להבין מהיכן יבא החטא לע"ל כיון שרוח הטומאה לא יהיה ולא יהיה יצר הרע...

והם לא פנו עורף לה' ללכת בתר עניני עולם הזה הפונים מעם ה', כי אם כל ענינם כלפי מעלה, ומגמתם לראות כבוד ה', אכלו ולא ישבעו מנועם עליין. וזהו דהוי גנו אפרקיד פניהם כלפי מעלה מבלי סור לשום צד ונטיה כלל וכלל, רק כל ענינם דהרבו לשתות יין קודם זמנו, כמו נדב ואביהוא שנא' בקרבם לפני ה', ואמרו שתויי יין נכנסו, וכן היה אצלם, ולכך אמר דגנו כמאן דמבסמי, ונתפתו ביינם ופניהם צהובות, לרוב אור עליין, להפליג לדבר בשבחים ולהראות מופת על גודל מעלתם:

15. בן יהודע על בבא בתרא דף עד/א

ודע כי בודאי היותר נראה לומר גם האי דאמר רבה בר בר חנה דאמר ליה ההוא טייעא תא ואחוי לך מתי מדבר, היה במראה חלום, וגם מה שאמר כי אתאי לקמיה רבנן, אמרו לי כל אבא חמרא וכו', גם זה היה במראה החלום, שראה דאתא קמיה רבנן ואמרו לי הכי והכי, וזה ברור, וגם לפי זה הביאור שבארתי בס"ד במשמעות אבא ובר בר כן הוא, ויבא נכון על דברי החלום. ומה שראה אותם בחלום דדמו כמאן דמבסמי, נראה מפני שהם עמדו על הר סיני לקבל התורה, שנמשלה ליין, שעליהם נאמר [שיר ב' ד'] הביאני אל בית היין ודגלו עלי אהבה, ולכן נדמו אליו בחלום כמאן דמבסמי:

16. מהרש"א [חדושי אגדות] מסכת בבא בתרא דף עד עמוד א

ואמר תא אחוי לך טורא דסיני חזאי דהדרא להו עקרבא כו' הוא הרמז התורה הנתנה לנו בהר סיני אין להוסיף ואין לגרוע עליה וע"כ אמר הדרא ליה עקרבא שהן דברי חכמים שעושין משמרת לתורה שעקיצתן עקיצת עקרב וקיימי בשמירתן כי חמרי חוורתא כמ"ש בעירוכין רוכבי אתונות צהורות אלו ת"ח שהולכין מעיר לעיר ועושין אותן כצהרים דהיינו שמעמידין אותם על בוריה והיא שמירת התורה ואמר שמעתי ב"ק שאומרת אוי כי נשבעתי כו' היא השבועה בעצמה דקיימין בה הכא בדור המדבר שלא יהיה להם חלק לעוה"ב שאמר אשר נשבעתי באפי דהיינו בכעס וחזרני בי דהיינו חרטה ומי מיפר לי דאף המתחרט צריך התרה ואין כאן מקום לקושית התוס' לפי זה:

17. שערים מצויינים בהלכה

היה לך לומר מופר לך מופר לך. כתב בשטמ"ק דלאו דוקא מופר, אלא כלומר מותר לך. וכ"כ התוס' במס' בכורות (לו. ד"ה מפירין). ועי' בביאור הגר"א (יו"ד סי' רכח סק"ד) דאף שלא כתב בגמ' כאן רק ב' פעמים מופר לך, צ"ל ג' פעמים. וכמשנה למלך

18. תורת חיים על בבא בתרא דף עד/א

עכשיו שנשבעתי מי מפר לי. נקט לשון הפרה ולא נקט לשון התרה אף על גב דקיימא לן דבעל בלשון הפרה וחכם בלשון התרה יש לומר דהוא יתברך שמו לגבי צדיק וחכם כביכול כאשה לגבי בעלה דמיא דלחכי

נקרא משה רבינו וכמה נביאים איש האלהים לפי שהוא יתברך גוזר גזידה והצדיק מבטלה בזכותו ותפילתו וכמו אשה שהבעל מפר נדריה ודבריה וכן דרשו חז"ל מושל באדם צדיק מושל יראת אלהים מי מושל בי צדיק וגבי אשה נמי כתיב והוא ימשול בך ולכך קאמר דהוה ליה למימר מופר לך:

19. שערים מצויינים בהלכה

כל תלתין יומי מהדר להו גיהנם להכא. פרשב"ם כל ראש חודש. פירש בעינן יעקב בשם בנו מהר"ש, דלכן אמרו כל ר"ח, כיון שקרח רצה שיהיו הרבה כהנים גדולים, מאתים וחמישים איש, אך כיון שאי אפשר לשני מלכים להשתמש בכתר אחד, א"כ שלא כדין חלק קרח, ואיתא במס' חולין (ס:): דהקב"ה אמר להביא שעיר של ר"ח, הביאו כפרה עלי שמייעטתי את הירח, לפי שאמרה הלכנה דבר הגון, אי אפשר לשני מלכים להשתמש בכתר אחד, א"כ משה אמת ותורתו אמת. ובסה"ק לקוטי מהר"ן (סי' י) כתב, דדוקא בר"ח אמרו, כי שורש התשובה היא בר"ח, כי בראש חודש אמר הקב"ה הביאו עלי כפרה, והתשובה הזאת נשתלשלה בכל הנכראים בר"ח, ובשביל זה גם קרח ועדתו מוכרחים לאיזה חרטה בר"ח [דר"ח הוא זמן כפרה לכל תולדותם], אבל התשובה אינה

מועיל להם, כי עיקר התשובה בעוה"ז, ומי שטרח בערב שבת יאכל בשבת [ע"י בגמ' ע"ז ג.], ונמצא דאין נפטרין עי"ז מגיהנם, ולכן מהדרא להו גיהנם להכא, ואעפ"כ אין גיהנם בר"ח כמו בשאר הימים [ע"י בזוה"ק תרומה דף קנ:]. והגיהנם של ר"ח אינו אלא החרטה, שמתחרטים ומודים ומתביישים, וזהו דקאמר מהדרא להכא, דמה שמהדרא להו להכא שחוזרים ומודים הוא הגיהנם שלהם.

❖ עיין #1 בסוף המראה מקומות

20. בן יהודע על בבא בתרא דף עד/א

שם תא ואחוי לך היכא דנשקי ארעא ורקיעא. המאמר הזה אינו כפשוטו כפירוש רשב"ם ז"ל, כי באמת אין מקום בעולם אשר נושקין הרקיע והארץ ביחד, כי הארץ כולה היא כדורית, ועומדת בתוך החלל, ורחוקה מן הרקיע מרחק עצום ונורא למאד מאד, מכל הצדדין שלה כזה:

21. ספר יערות דבש - חלק שני - דרוש יד

אמרו בגמרא סוף סוטה [דף מה ע"א] מיום שחרב בית המקדש פסקו אנשי אמנה, היינו שאומרים מה נאכל למחר, שנאמר הושיעה ה' כי גמר חסיד וכו', ולהבין למה זה דוקא בחורבן בית המקדש ומה ענינו. יובן זה בשנבין גם כן מאמר רבב"ח בפרק הספינה [ב"ב עד ע"א], אמר רבב"ח אמר לי האי טייעא, תא ואחוי לך היכא דנשקי ארעא ורקיעא אהדדי, אזלי וחזאי דעביד כווי כווי, שקלי לסלתאי ואנחתא בכוותא דרקיעא, אדמצליניה בעיתא ולא אשכחיה וקמתמיה ואמר לי גלגלא דרקיע דהדר נטר עד למחר וכו', והדבר תמוה בעצמותו: אבל הענין, כי בני חיי מזוני לאו בזכותא תליא רק במזלא תליא [מו"ק כה ע"א], כפי מערכת השמים במזל תולדה וכדומה, אבל בארץ ישראל ולישראל לא כן הוא, וזהו שאמרו [שבת קנו ע"א] אין מזל לישראל, ולכך נאמר בתורה בשכר מצוה [דברים י"א כא] למען ירבו ימיכם, אף כי תלוי במזל, רק זהו בארץ ישראל, ולכך דייק הכתוב [שם] על האדמה, ולכך שאל איכא סבא בבבל [ברכות ה ע"א], תמה דאז תלא במזל, והמזל שונא לישראל, כמ"ש כי לפי המזל אין אברהם ושרה ראויים להוליד, וכל תולדותיהם לפי המזל לאבד ולעקר ח"ו קאי,

והשיב דמקדמי ומחשכי לבי כנישתא כי על ידי שרית שכינה שם מקבלים מעלת וטיב ארץ ישראל, וגם הוא בחינת אין מול לישראל ...

וזהו ענין רבב"ח דראה מקום דנשקו ארעא ורקיע, היינו בית הכנסת ובית המדרש, כי המה בבחינת בית המקדש שמכוון לשער שמים ועיר שחבורה לה יחדיו, וכל תפלתנו צריכה להיות דרך בית המקדש כי שם מחוברים ארץ ושמים, חזיה ביה כווי, חלונות, מקומות לעבור התפלה כנודע, כי יש חלונות, ועל כל חלון מלאכים להניח לעבור תפלה, ודבר זה מבואר בפייט ואנחתא ביה סלא, הרצון כי בטח בתפלתו ישיג מזונות, ומשם יקבל שפע מזונות דרך חלוני רקיע, אבל אדמצלינא, שהרבה להתפלל, מכל מקום בעיתא ולא אשכח, והיה חסר לחם, א"ל מה האי, א"ל גלגלא דרקיע דהדר, כי הדבר נמסר לעניני מערכות וסבובי גלגל ובמזלא תליא, אבל מכל מקום אל תדאג בעבור תפלתך, נטר עד למחר, היינו לעולם הבא, ותמצאנו ושכרו בעקב, והדברים נכונים:

22. בשם הגר"א

והגרי"א ביאר מאמר זה של נשיקת השמים והארץ, שהיצר הרע אומר לאדם בוא ואראה לך כיצד לזכות לשני שולחנות, דהיינו גם לרקיע שהוא רוחניות וגם לארץ שהיא גשמיות. וכיון שעזב האדם את בית המדרש כדי לעסוק בענייני עולם הזה ולהתעשר, הוא שלא כל מי שמשתדל לעסוק בעולם הזה מתעשר, כיון שיש חלונות בשמים שמשם ה' מקבל את תפילתם של ישראל, ומשם מגיע השפע בכל יום, ולכן צריך לקחת את סלו ולהניח אותו באותם חלונות, דהיינו ששם מבטחו בה', וכשהתפלל ולא קיבל את פרנסתו סבר שנגבו ממנו מזונותיו, דהיינו על ידי מעשי בני אדם שאינם הגונים ונושאים ונותנים שלא כאמונה, כיון שזה גורם שקליפת נוגה גונבת את השפע מהקדש, ולכן לא קיבל את מזונותיו מן השמים, אך באמת הטעם הוא שלא כל מי שראוי לקבל את השפע מצד מעשיו, אכן זוכה לכך, כיון שיתכן שמצד המזל צריך להיות עני, וכיון שכן זכות מעשיו שמורה לו למחר, דהיינו לעולם הבא.

23. דף על הדף מסכת בבא בתרא דף עד עמוד א'

בגמ': א"ל תא אחוי לך היכא דנשקי ארעא ורקיעא אהדדי שקלתא לסילתאי כו'.

כתב בסידורו של שבת (ת"א שורש ה' אות ח' ות"ב דרוש שביעי פרק א' אות ה') ש"ההוא טייעא", אליהו הנביא ז"ל, בא ולימד את רבב"ח איך שיעשה כל עשיותיו הארציות בכונות שמימיות. בבחינת כל מעשיך לשם שמים, וזהו "תא אחוי לך, היכי דנשקו ארעא ורקיע אהדדי", ואמר "שקילנא לסלתאי", ופי' רשב"ם סל של לחם. היינו בעסקו באכילת לחם ובכל עניני גשמיות המכונים לחם, "ואנחתא" בכוותי דרקיע", שכל מחשבותיו יהיו נתונים לצורך גבוה, ולא לצורך עצמו כלל.

ועי' ז' זוכה שמעשיות אלו משפיעים עליו אהבה ויראה, ובפרט בעת התפילה, וזהו מ"ש "נטרינא עד למחר כי השתא", בעת התפילה, "ואז אשכחתי", מצא פירות הנאים ממעשיו בהתלהבותו כיקד יקוד בעת התפללו לפניו ית'.

... הגאון ר' יצחק דוד אלטר שליט"א ציין:

ואני בעניי חשבתי שבא רבב"ח לרמוז על מעלת הצדקה שהיא המקום שנושק הארץ לשמים, שמעלה הגשמיות לגבוה, וזהו שנתן הסל והלך להתפלל כדאי' בפוס' שיש ליתן צדקה קודם התפילה, והאדם בנתנו ממעותיו סבור דאיכא חסרון, וזהו איכא גבבו, אולם באמת אין אדם נחסר ע"י הצדקה, וכדאי' במד' פ' קדושים משל לנר, שלא חסר מאורו כלום (וכ"פ הרמב"ם שמעולם לא ראינו שנחסר האדם ע"י הצדקה) וזהו אהדר גלגלא דרקיעא ומצא הסל. כי גם בנר שמדליקין ממנו נר אחר יש דין אכחושי ופרש"י שנראה כאילו חסר. ותן לחכם ויחכם עוד ואכמ"ל.

24. שערים מצויינים בהלכה

שם ע"ב דעתידה דשדיא תכלתא בה לצדיקי לעלמא דאתי. פי' שעתידה אשתו של רחב"ד להצניע בארגו זו ציצית לצדיקים לעתיד לבא. כתבו התוס' במס' מנחות (מב. ד"ה מנין) דציצית שעשאה אשה כשרה, ולא אמרינן כל שאינו בלבישה אינו בעשייה, דהא לא כתיב בלישה אצל מצות ציצית כו'. ובמס' גיטין (מה: ד"ה כל שאינו בקשירה) הביאו התוס' בשם ר"ת, דאין אשה עושה ציצית כיון דלא מיפקדה, וכתבו התוס' דלא נראה מדפסלינן בריש התכלת (שם) ציצית בעכו"ם מדכתיב (שלח טו-לח) "בני ישראל... ועשו" ולא עכו"ם, מכלל דאשה כשרה כו'. והרא"ש (גיטין פ"ד ס"י מו) הביא עוד ראיה דאשה כשרה לעשות ציצית, מדאמרינן הכא דעתידה למשדי בה תכלתא לצדיקי. | אמנם ברשב"ם כתב, דעתידה להצניע בו ציצית, וא"כ אפשר דאין ראיה מכאן | ובשו"ע (או"ח סי' יד ס"א) פסק, דאשה כשרה לעשות, והרמ"א כתב דיש מחמירין להצריך אנשים, וטוב לעשות כן לכתחלה. | והמג"א הקשה, היאך מכשירין ציצית באשה, הא בכל מקום דרשינן "בני ישראל" ולא בנות ישראל. | והא דנהגו הנשים לטוות ציצית, כתב הטו"ז (שם ס"ק א-ב) דזה מותר אפי' לר"ת, דדוקא לתלות בבגד הוא דקפיד, ובנתיב חיים (שם) ובספרו קרבן נתנאל (ע"הרא"ש שם) הקשה על הטו"ז, מדהביא הרא"ש ראיה מגמ' דילן דמיירי מטווייה דמותו לאשה לטוות, הרי ע"כ דר"ת אוסר לטוות ע"י אשה. וכאמת לא ידעתי היכן מרומז בגמ' דילן דמיירי מטווייה. ובשו"ע (שם) מפורש דאשה כשרה לטוות ציצית | ולא

מובא שיטת י"א כלל, כמו בענין העשייה].
ובלבוש (שם) כתב בזה"ל, דאשה כשרה לעשות, דבכלל "בני ישראל" הן, דהא הוקשה אשה לאיש לכל התורה, ואע"ג דפטורין להניחן, היינו משום דהו"ל מ"ע שהו"ג, אבל עשייתן לאו בזמן תליא, וכשרה לעשות, מיהו יש מחמירין שלא לעשותן רק אנשים, שדרשו "בני" מיעוטא ולא בנות, וטוב לעשות כן לכתחלה, וכן נוהגין שאין מניחין נשים לקושרן בבגד שזהו עיקר עשייתן שעליו נאמר "ועשו" כו', אבל תיקון הטלית והטווייה והשזירה נוהגין היתר אפי' לכתחלה בנשים, דדברים אלו לאו מ"ועשו" ילפינן להו רק מדכתיב (תצא כב-יב) "גדילים תעשה לך", והתם לא כתיב "בני ישראל". ועי' בהגה"מ (ציצית פ"א ה"ב) שאחר שהביא כמה שיטות שמכשירין ציצית באשה, כתב שמצא בשם מורו שאין להם לעשות ציצית מדכתיב "בני ישראל" ולא בנות ישראל, אבל שאר תיקוני הטלית וטווייה החוטים יכולות לעשות ע"ש. וכן משמע במג"א (שם). וכ"כ בדברי חמודות (הל' קטנות-ציצית סי' יג ס"ק לו).

25. דף על הדף מסכת בבא בתרא דף עד עמוד ב

בגמ': מאי אית לכו בהדי קרטליתא דדביתהו דרחב"ד דעתידה דשדיא תכלתא בה לצדיקי לעלמא דאתי כו'.
ברא"ש גיטין (פ"ד סי' מ"ו) כתב דיש להביא ראיה מסוגיין דמותר לה לאשה לקשור ציצית, דהא חזינן דאשת רבי חנינא בן דוסא קשרה ציצית, ודלא כרבינו תם הסובר דכל שאינו מחויב בלבישה אינו בעשייה.
וברשב"ם כאן פירש להצניע בה, היינו שהכינה ציצית, וכתב בקרבן נתנאל שם שמזה יש ראיה שלרבינו תם גם הטו"ז אסורה ע"י אשה, דלהט"ז (או"ח סי' י"ד ס"ק א') שרק הקשירה אסור, א"כ מאי ראית הרא"ש מאשת רחב"ד הא הכא רק הכינה את הציצית.
במור וקציעה (או"ח סי' י"ד) דחה דאין למדין מלעתיד לבא דמצוות בטלות בו, לכן יכולה אשה להשים ציצית. ובשו"ת דברי יציב (או"ח סי' ב') כתב דד"ז תלוי אי גרסינן למשדי בה תכלתא דאז קאי על הקרטליתא שהצניעו התכלת בתוך הארגז, משא"כ במרדכי ובנ"י גרסו "למשדי תכלתא" בלי "בה".

26. מהרש"א [חדושי אגדות] מסכת בבא בתרא דף עד עמוד ב

וחזינן ההוא אבן טבא כו'. הביאור הנה אבותינו ראו בכל דור גם אנו מיום שעמדה מלכות הרשעה גזרו עלינו שלא יעסקו בתורה ובמצות כדאמרינן בברכות ובמגילה ובכמה דוכתינן אבל הוא אלהינו ית' ב"ה עזרנו בעצתו ובסבות רחוקים ע"י מלכויות המתגרות בהם בכל דור ודור אשר ע"י זה יתבטל גזרתם הרעה וכהיהא דקטיעא בר שלום דלא יכלת ליה לכולהו והנה רבב"ח ראה מלכויות המתגרות זו בזו בכלל הם נחלקים לב' מחנות ואמונות עד ביאת גואלנו בב"י והם מלכות הרשעה ומלכות ישמעאל וע"ז אמר הוה אזלינן בספינה כו' הוא בגלות מלכות הרשעה כמ"ש לעיל וחזינן ההוא אבן טבא שהוא רמז לתורה מפנינים היא יקרה וכל חפציך לא ישוו בה ... אתא ההוא פושקנצא שהוא מלכות ישמעאל ופסקיה לרישיה דההוא תנין במלחמות ההם עד שנתבטל גזרתם הרעה עלינו ושקלה לההוא אבן טבא כמו שראינו בכל דור על הרוב במלכי ישמעאל שהיו מלכי חסד נתנה הרשות לנו בכל מלכותם לכל אדם לקבל עול תורה ומצותיה ואמר דהוה ציפרי מליחי בהדן כו' הם שליפי הגזירה וציפרי הוא רמז לת"ח העוסקים ומפטטין בתורה כמפורש לעיל בההוא דחזינן ההוא ציפרא כו' והוי כאלו כבר מתו בגלות ההוא המר והווי מליחי ר"ל שלא הסריחו לעבור על דת ועמדו בנסיין עד כי מהת"ח ההם אותבינהו שלקחו לההוא אבן טבא שהיא התורה בהדן ופרחו בכמה גרושים שעברו עלינו בארצות מלכי יון ובאו בארצות ישמעאל להיות לנו שם הצלה ותשועה מגזירות רעות התם והאל יעזרנו בב"י א"ס:

27. חזון איש – אה"ע [כזג]

ג) מיהו שאר טריפות לא ידענו דאדם וכמש"כ הרמב"ן ופי' אחרונים ז"ל דאדם מקבל רפואה יותר מבהמה וזכר ישנו בה דמשמע בגמי דאדם ובהמה שוין דהיינו בלא רפואה גם אדם אינו חי, וזכר נתישז בה דמעשים בכל יום בזמנינו שמנתחים הרופאים במעים ומתרפא החולה וחי חיים שלמים וקיימים, ולכן נפל צבירא בזמנינו דין עדות בשאר טריפות, ואם הרופאים אומרים שאין כיום רפואה יודעם לטריפה הכיח ג"כ אי אפשר לסמוך כיון שזעלם יש לה רפואה חולי מזמן לו סס רפואה ע"י אחי רפוא.

ואף צטריפות דמן ארכובה ולמעלה אין מעידין בזמנינו דמנתחים הרופאים וחיים, ואין לתמוך על זה, דבאמת נראה דבכל הקב"ה רפואות אף לטריפות וכדאמר צ"צ ע"ד צ' בסגולת אבן עבא שמחיה אף המתים ושם בסגולת עשצ סמתרי, ואמר שמואל צ"מ ק"ז צ' אי לאו זיקא עביד סמתרא לברוגי מלכות וחיי, ואמר בפסחים נ"ו אי שחזקי גזו ס' רפואות ופרש"י שהיו מתרפאין מיד, אלא שלא נתגלו בכל דור ודור ובכל מקום ומקום, ויש אשר נתגלו וחזרו ונשכחו והכל ערוך ומסודר מאת הכורה צ"ה צראשית הצריאה, ונמסר לחכמים לקצוע הטריפות ע"פ רוח קדשם שהופיע עליהם, והנה היה לריך להקצע צ"ה האלפים תורה כדאמר ע"ז ע' א', דיני הטריפות לדורות, וכדאמר צ"מ פ"ו א' רבי ור"י סוף משנה ר"ח ורבינא סוף הוראה, ואין לנו תורה חדשה אחריתם והיו קביעות הטריפות כפי השגחתו ית' בזמן הבוא, ואותן המחלות שהיו פרוונקא דמלאכה דמותא בזמן הבוא שלא נתן הקב"ה לצבירא אז רפואת תעלה להן המה הטריפות שאסרתן התורה צין בזמן הבוא, וצין בזמן של הדורות הבאים שמסר הקב"ה את משפטי התורה שלהן לחכמי הדורות הבאים, ואפשר עוד שלא צבתגלות סמי הרפואה ואופניהם לצד נשתנו בזמננו, אלא גם צשינו בגופים החיים, כמו שינוי מיעוטי הדם, שהראשונים הוכרחו להקצה, והאחרונים הקצה סכנה להם, וכן צשינו האקלימיים, ושאר עיני העצב, וכמו שכתבו חר' ע"ז כ"ד צ' ד"ה פרה, וכן

28. מהרש"א [חדושי אגדות] מסכת בבא בתרא דף עד עמוד ב

אף לויתן נחש בריח כו'. זכר ונקבה בראם כו' ר"ל אף על גב דלא נבראו לקיום המין כדמסיק אלמלא נזקקים כו' אפ"ה נבראו זכר ונקבה וכן ואף בהמות כו' **ואפשר שניתן להם מתחלה כח ההולדה כפי טבע הבריאה כי כל הנולד מסורס הוא תש כח בטבע אבל המסורס אח"כ הוא טוב למאכל** וע"כ הוא מזומן לסעודה לעתיד לבא...

29. מהר"ל חדושי אגדות על בבא בתרא דף עד/ב

אמנם מה שאמר כל מה שברא הקב"ה בעולמו זכר ונקבה בראו באור זה כי מפני שהתחוננים אינם במעלה ובחשיבות העליונים רצה הקב"ה לזכות את חשיבות האדם וכל התחוננים מה שחסר להם מצד אשר טובים השנים מן האחד, כי מה שחסר בזה גלה בזה כי יש בזכר מה שאין בנקבה ויש בנקבה מה שאין בזכר ולפיכך אמר הכתוב אעשה לו עזר כנגדו ודבר זה נמשך בכל התחוננים מצד כי טוב שנים מן אחד ונמצא כי לפי זה כי החבור הזכר עם הנקבה יש בו שלימות יותר בכלל שלהם, לא מצד שהנקבה היא עזרו לעשות צרכו מצד המלאכה בלבד או שיהיה להם תולדות אך כי האחד אינו שלם וכאשר הם שנים אז הבריאה שלימה בלי חסרון ולא זה בלבד שהחשיבות והמעלה הוא כאשר יתחברו ביחד כמו חבור זכר ונקבה רק אף שכל אחד בפני עצמו גם כן הוא יותר חשוב כאשר נמצא זוג אליו כי כאשר נמצא האחד בלבד הוא חלק בלבד וכאשר נמצא זיוג אליו והזוג הוא דבר שלם הרי כל אחד מהם חלק הכל ודבר זה יותר במעלה מאשר הוא חלק בלבד ואינו חלק הכל שכל חלק הוא חסר נמצא כי הזכר והנקבה בחבור שניהם הוא שלימות הבריאה וכל אחד בפני עצמו הוא חלק הכל. ועל זה אמר ואף לויתן זכר ונקבה בראם פי' אף הלויתן שאינו בריאה גשמית כמו שאר בריות זכר ונקבה ברא אותם כי מצד כי הלויתן הוא בעולם התחתון וכל אשר נברא בעולם התחתון נברא זכר ונקבה פי' שאין באחד כראוי והיה חסר ולכך ברא עוד בריאה שנית וע"י שניהם השלמת הבריאה וכל אחד חלק הכל:

30. ריטב"א על בבא בתרא דף עד/ב

ואף לויתן זכר ונקבה בראם. פי' אין אומה נופלת אלא ביד מלכות הקמה עליה ונבלעת בה כזכרות בנקבות, וכן היו ד' מלכיות המושלים בישראל שלא ימשלו שתי מלכיות בישראל, **לויתן זה אדם ובהמות בהררי אלף מלכות ישמעאל ודוק.**

31. בן יהוידע על בבא בתרא דף עד/ב

שם דגים פריצי. נראה הטעם כי הזרע הוא מן יסוד המים, ולכן נקרא בשם מים, ומאחר דנבראים במים וגדלים במים, לכן יש להם כח הזרעה טפי הרבה וחזק מאד, ולכן אמרו חז"ל לא יאכל אדם דגים בסעודה המפסקת בערב כיפור, שמרבים הזרע, ולכן דגים פריצי בטבעם:

32. ספר אז ישיר-ירח האיתנים

מִים כְּסִמֵּל הַתְּאוּה

בשורש כל מודה ומודה הנמצאת בנפש האדם ישנו יסוד ארצי המסמל את כוחה של המידה, היסוד הארצי הוא הוא שורש המידה. רבינו חיים ויטאל (שערי קדושה ח"א ש"ב) כנבאר את שורש ויסוד מידת התאוה הגשמית, וז"ל מהרח"ו:

סוד המים ומצות ניסוך המים ❦ ————— ❦ • **אז ישיר** ❦ שפט

ונחזור בביאור ארבעה היסודות שיש אל קנין המדות ... יסוד האש מכוננו נמשכת הגאווה הנקראת גסות הרוח להיותו היסוד הקל וגבוה מכולם ובכללה הכעס ... יסוד הרוח מכוננו נמשך דבור הנקרא שיחה בטלה לדברים שאין בהם צורך כלל או נפשיי או גופניי ... יסוד המים מכוננו תאוות התענוגים כי כן המים מוצמיחים כי מיני תענוג ותולדותיה שתים החמדה לגזול ממוון חברו ואשתו וכל אשר לו להתענג בהן ... יסוד העפר מכוננו מודת העצבות בכל פרטיו.

תקן ❧ אז ישיר • _____ ❧ מאמרי גאולה

נבחר ליום בו יש לכפר על חטאה, אבל ימי השבוע ושבת הנקבעים ע"פ מהלך השמש, אינם זקוקים לקרבן חטאת.

ומבאר הרב נבנצל, שהלבנה חטאה במידת האנוכיות, וכדי לכפר על מידה רעה זו יש להקריב קרבן חטאת בכל יום הקשור ללבנה, זו"ל (שם, עמוד קט"ו):

כמוכן אנחנו לא מבינים מה זה 'חטא הלבנה', זה לא מושג בשבילנו, אנחנו לא יודעים לא במהותו של חטא כלפי הלבנה, ולא מה היא נקודת החטא, אין לנו מושג, אלה דברים נסתרים ואיננו יודע 'נסתר', אבל בכל זאת, לפי הנגלה לעין בדברי חז"ל (חולין ס' ב'), מה באמת היתה הלבנה צריכה לעשות אם היא חושבת שאין ראוי לשני מלכים להשתמש בכתר אחד? היתה צריכה לבקש, או להקטין את עצמה, אבל אם לא רוצה להקטין את עצמה, לבקש מה' להגדיל את השמש, ובכך היתה ללבנה דרגה נוספת של קירבת ה', כמו בכל נתינה לזולת שאזכים על ידי זה לקירבת ה'... אם הירח היה מבקש לתת לשמש, היה מתקרב לקב"ה, אבל החטא של הירח היה שהוא ביקש שהוא יהיה גדול ושהשמש תהיה קטנה, ומפני שהוא ביקש להיפך, להקטין את השמש, ושרק הוא יהיה גדול, הוא מתרחק מהקב"ה... המוסר בשבילנו, בשביל השכל שלנו, כשרוצים להקטין את הזולת, מתרחקים מהקב"ה, כשרוצים את טובתו של הזולת, להגדיל את הזולת, מתקרבים לקב"ה.

הלבנה חטאה במה שביקשה להגדיל את עצמה ולהקטין את השמש, זו תמצית מידת האנוכיות, לראות את טובת והנאת עצמו, במקום את טובת הזולת. אילו היתה הלבנה מבטלת את רצונה העצמי, ומבקשת פתרון אמיתי לבעיית 'אין שני מלכים משמשים בכתר אחד', היתה מבקשת להקטין את עצמה, או להגדיל את השמש, אך הלבנה ביקשה להקטין את השמש, ובוזה הקדימה את טובת עצמה על חשבון זולתה, ועל זה אנו צריכים להקריב קרבן מידי מועד ומועד.

ע"י ביטול האנוכיות, נעשה האדם ל'נותן' ולא ל'מקבל', כי אין רצונו להקדים את טובת עצמו, אלא מבקש הוא את טובת זולתו, ובמעשה

❧ חטא הלבנה

הגר"א נבנצל שליט"א בספרו 'ירושלים במועדיה' (בין המצרים עמוד קי"ג) מבאר, ששורש חטא האנוכיות, והרצון לגדולה עצמית, במקום ביטול ה'אני', נעוץ בששת ימי בראשית.

ניתן לראות זאת מהקרבות הקריבים במקדש, שבכל מועד ומועד מצוים אנו להוסיף קרבן חטאת למוספי היום, אך בשאר ימות השנה אין חיוב להקריב קרבן חטאת עם עולת התמיד, וכן בשבת אין חיוב להקריב קרבן חטאת עם המוסף הקרב מידי שבת בשבתו. מדוע יש הבדל בין קרבנות המועדים לקרבנות ימי החול ושבחות השנה?

ההבדל ביניהם הוא, שחיובי המועדות נקבעים ע"פ מולד הלבנה, לעומת חיובי קרבן התמיד וקרבן המוסף של שבת הנקבעים ע"פ ימות החמה, זו"ל:

מפני שבכל המועדות יש קרבן חטאת, חוץ מבשנים, בתמיד אין קרבן חטאת, ובמוסף של שבת אין קרבן חטאת. למה? כי כולם נקבעים ע"י הירח, רק התמיד והשבת נקבעים ע"י השמש. השמש לא חטאה במעשה בראשית, הירח חטא, הירח קטרג, לכן בירח יש חטאת, בשמש אין חטאת.

הרי שקרבן חטאת הקרב במועד בא לכפר על חטא הלבנה שחטאה במעשה בראשית, וע"כ המועד שנקבע ע"פ מהלך הלבנה וראייתה,

זה זוכה לקרבת אלקים, כי דומה הוא בכך אל הקב"ה שהוא 'נותן', ואינו 'מקבל'.

ומוסיף הרב נבנצל (שם עמוד קט"ז), שבכל עניני רוחניות, כשהאדם מבקש לעלות במסילה העולה בית ה', אין כל אפשרות לגדול ולהתעלות כשהדבר נעשה על חשבון הזולת, כי עצם העליה על חשבון הזולת אינה עליה כלל, וז"ל:

כי ברוחניות צריך לבקש הרבה... ברוחניות צריך לבקש מה שיותר... אבל למרות זאת, אמנם צריך לבקש מה שיותר, צריך לשאוף מה שיותר, וזו ודאי גם השאיפה של הירח להיות מה שיותר ברוחניות, הירח לא היה צריך גשמייות, הוא חיפש רוחניות. אבל גם לשאיפה לרוחניות ישנה הגבלה מחייבת, שלא יתכן לזכות לדרגה רוחנית כשעוברים עליה, שאיפה זו לרוחניות חייבת להיות באופן שאינו על חשבון אחרים - שלא לדחוק את הזולת, צריך לשאוף לגדולות, אבל לא לדחוק את הזולת.²

2. דף על הדף מסכת בבא בתרא דף עד עמוד א

בגמ': ושמעית דהו אמרין משה ותורתו אמת והן בדאין אמר לי כל תלתין יומי מהדר להו גיהנם להכא כבשר בקלחת.

וצריך ביאור למה דוקא כל שלשים יום.

וביאר בבית הלוי (דרשות, יג), דהנה מצינו שחז"ל נתנו לנו את חודש אלול לתשובה, כהכנה ליום הדין. וכמו שאמרו במסכת יבמות (קיא, ב), 'דעד תלתין יומין מוקים איניש אנפשיה', שעד שלשים יום יכול אדם להתאפק ולהתגבר על עצמו, וכתב הרמב"ם בגדרי התשובה (תשובה ב, א) שצריך לשוב בתשובה עד שיעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם. שאנו רואים שכמה פעמים מתחרט על מעשיו, אך כעבור כמה ימים חוזר למעשיו הראשונים, וזהו משום שלא נעקר מלבו אותו ההמשכה להרע, אלא שלזמן מועט התחזק על טבעו והתאפק לבלתי עשות הרע, ורק לאחר שלשים יום נעשה קנין בעצמו, ולא ישוב למעשיו הראשונים. לכך ניתנו שלשים יום של חודש אלול, כדי לעקור את הרע, עד שבבוא ראש השנה, תהיה התשובה קבועה ואיתנה.

לפי זה יובן למה דוקא כל שלשים יום מהפכין את עדת קרח בגיהנם, דמבואר בזהר שאש הגיהנם נובע מחימום הרשעים לדבר עבירה, וכיון שלאחר שלשים יום מתברר שהרשעים לא שבו בתשובה, אף הגיהנם מתחדש בשעה זו.